

Het nut van huiswerk: *theorie & praktijk*

Laura van den Berg, Roxy Dammers, Dorien van der Velde en Victor Verseveldt

Huiswerk... waarom geven wij als docenten eigenlijk huiswerk op? Heeft dit wel nut? Dit hebben wij onderzocht voor ons PGO. De vraag die hierin centraal staat is: In hoeverre komen bestaande theorieën over het fenomeen huiswerk overeen met de visie en het huiswerkbeleid van docenten in VWO bovenbouw?

We hebben geprobeerd een brug te slaan tussen theorie en praktijk door op basis van een theorieonderzoek diverse stellingen in een enquête te verwerken en deze af te nemen onder docenten in VWO bovenbouw. Tot slot hebben we interviews gehouden met de conrector van het Hervormd Lyceum Zuid en met de voorzitter van de werkgroep Montessorionderwijs over het huiswerkbeleid wat zij daar voeren.

1. THEORETISCH KADER

Om het praktijkonderzoek in een theoretisch kader te plaatsen volgen hier de voor- en nadelen van huiswerk en de rol van docenten hierbij, zoals onderzocht door verschillende theoretici. Na het theoretisch kader volgt het praktijkgedeelte van het onderzoek waarin onze hypothesen worden genoemd en de resultaten van de enquête en de interviews. Tot slot geven we een aantal aanbevelingen voor de aanpak van huiswerk en wordt in de conclusie de onderzoeksvraag beantwoord.

Voor de duidelijkheid wordt in het gehele onderzoek Coopers definitie van huiswerk gehanteerd: "Taken ontwikkeld door docenten voor leerlingen, bedoeld om uit te voeren buiten schooltijd." (1989; geciteerd in Cooper & Valentine, 2001: 145)

Voordelen

In de theorie worden verschillende redenen genoemd voor het opgeven van huiswerk. De voornaamste reden voor het opgeven van huiswerk is dat leerlingen opgedane vaardigheden uit de les thuis verder oefenen (Becker & Epstein, 1982; geciteerd in Epstein & Van Voorhis, 2001: 182). Het maken van huiswerk heeft een direct effect op het onthouden en begrijpen van de leerstof (Cooper & Valentine, 2001: 146). Ook leert de leerling kritisch denken en wordt het verwerken van informatie bevorderd. Huiswerk kan bovendien een verrijking van het curriculum zijn (Cooper, 1989: 86).

Daarnaast zorgt huiswerk ervoor dat de leerling is voorbereid op de volgende les (Muhlenbrook, 2000; Paulu, 1995; geciteerd in Epstein & Van Voorhis, 2001: 182). Huiswerk kan de betrokkenheid van leerlingen bij het leren vergroten, bijvoorbeeld bij het toepassen van vaardigheden of kennis. Ook kan het vormgegeven worden om alle leerlingen mee te laten doen met actief leren. (Corno, 2000; Epstein, 2001; geciteerd in Epstein & Van Voorhis, 2001: 182).

Wat betreft de persoonlijke ontwikkeling van de leerling kan vanuit de theorie worden vastgesteld dat het maken van huiswerk indirect hun studievoordelen verbetert. Het bevordert de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de leerling (Cooper & Valentine, 2001: 146), evenals doorzettingsvermogen, time management, zelfvertrouwen en gevoelens van bekwaamheid. Onderzoek toont aan dat leerlingen die hun huiswerk afmaken betere cijfers halen en hoger scoren dan leerlingen die hun huiswerk niet afmaken (zie Cooper, 1989; Cooper & Valentine, 2001; Paschal, 1984).

Nog een reden voor het opgeven van huiswerk is om een positieve communicatie tussen ouder en kind te bevorderen. Ouder en kind praten met elkaar over het belang van huiswerk en leren. Doordat de ouders betrokken worden bij het leerproces van hun kind, waarderen ouders de school meer en wordt de mogelijkheid geboden om een goede werkhouding aan te moedigen (Cooper & Valentine, 2001: 146). Epstein en collega's (geciteerd in Marzano & Pickering, 2007: 78) hebben een aantal studies gedaan om te

kijken onder welke omstandigheden betrokkenheid van ouders bij huiswerk positieve effecten heeft. Zij raden interactief huiswerk aan waarin:

- ouders duidelijke richtlijnen ontvangen over hun rol.
- docenten niet van ouders verwachten dat ze de rol van de docent overnemen.
- ouders aan de kinderen vragen stellen, die de stof voor de leerlingen duidelijker maken en samenvatten wat ze geleerd hebben.

Huiswerk bevordert daarnaast de communicatie tussen ouder en docent. Het zorgt ervoor dat docenten de ouders van de leerling kunnen informeren en betrekken bij de activiteiten van de leerling. Ouders kunnen op de hoogte gehouden worden van de onderwerpen die behandeld worden in de klas, de vooruitgang van de leerling en hoe ze hun kinderen kunnen steunen (Epstein & Van Voorhis, 2001: 182). Tot slot kan huiswerk leerlingen stimuleren om samen te werken, elkaar te motiveren en om van elkaar te leren (Epstein & Van Voorhis, 2001: 182).

Nadelen

Uit onderzoek is gebleken dat de voordelen van huiswerk niet altijd opwegen tegen de nadelen. Door tegenstanders van huiswerk worden verschillende nadelen naar voren gebracht. Volgens Dudley-Marling (2003: 3) hebben onderzoekers bijna nooit de mogelijkheid in overweging genomen dat huiswerk negatieve effecten kan hebben op kinderen of hun gezinnen. Uitzondering is een studie van Varenne & McDermott uit 1999 (geciteerd in Dudley-Marling, 2003: 3) die suggereert dat huiswerk de ouders in ongewilde rollen kan dwingen, waardoor familierelaties onder druk kunnen komen te staan. De ouders gaven aan dat huiswerk een grote rol speelde in hun gezinsleven en dat het veel vrije tijd in beslag nam van zowel hun kinderen als van henzelf. Hierdoor bleef er weinig tijd over voor huishoudelijke taken of sociale activiteiten. De tijd die ouders kwijt waren aan het huiswerk verstoorde hun dagelijkse bezigheden en kon ook zorgen voor een verstoorde relatie tussen ouder en kind en zelfs tussen beide ouders. De intensivering van school door middel van huiswerk ontnemt veel ouders en kinderen het plezier van het gezinsleven (Cooper & Valentine, 2001: 146).

Een andere kwestie is de mate waarin scholen ouders betrekken bij het huiswerk. Sommige studies hebben minimale positieve of zelfs negatieve effecten gevonden voor wat betreft betrokkenheid van ouders. Veel ouders geven aan dat zij zich onvoldoende voorbereid voelen om hun kinderen te helpen met hun huiswerk en dat hun pogingen om ze wel te helpen vaak stress tot gevolg hebben (Marzano & Pickering, 2007: 77). Ouders kunnen hun kinderen in verwarring brengen wanneer zij andere uitlegtechnieken hanteren dan de docent en ook leggen zij druk op hun kinderen om opdrachten af te maken en goed te presteren (Cooper & Valentine, 2001: 146).

Volgens Kohn (2006a: 4) zorgt huiswerk ook voor verdeeldheid: leerlingen waarvan de ouders hen kunnen helpen met huiswerk hebben voordeel ten opzichte van leerlingen die geen hulp van hun ouders kunnen krijgen. Bovendien zullen leerlingen die hun huiswerk niet begrijpen zich dommer voelen. Voor leerlingen die de stof al beheersen is huiswerk een verspilling. Het kan voorkomen dat docenten leerlingen met minder bekwaamheden minder huiswerk of minder interessante taken opgeven (Epstein & Van Voorhis, 2001: 184). Hierdoor wordt de ongelijkheid tussen sterke en zwakke leerlingen nog verder vergroot.

Huiswerk zou leerlingen meer tijd geven om een onderwerp te beheersen, maar meer uren hebben juist het tegenovergestelde effect als het om begrijpen of creativiteit gaat (Kohn, 2006b: 3). Het gaat niet om kwantiteit maar om kwaliteit: hoe leerlingen zichzelf zien in relatie tot de taak, hoe ze betrokken zijn in het leerproces en hoe ze reageren op de leeractiviteiten en -situatie. Veel oefenen helpt sommige leerlingen iets beter te onthouden, maar leidt niet tot beter denken in het algemeen. Marzano & Pickering (2007: 77) waarschuwen dan ook voor het opgeven van te veel huiswerk; dit zou niet effectief zijn en zelfs averechts werken. Het zomaar opgeven van huiswerk kan zijn doel dus missen. Slecht gestructureerd huiswerk kan zelfs een negatief effect hebben op de prestaties. Bij te veel huiswerk kan verzadiging optreden: verlies van interesse in de stof, fysieke en emotionele vermoeidheid. Bovendien is uit veel onderzoek naar voren

gekomen dat een taak niet altijd bekwamer wordt uitgevoerd naarmate er meer tijd aan besteed wordt, juist omdat verveling zal toeslaan waardoor de concentratie afneemt (Cooper & Valentine, 2001: 146). Bekende negatieve effecten van huiswerk zijn dus frustratie, uitputting, stress, conflicten en mogelijk verlies van interesse in en motivatie voor leren.

Rol docenten

Huiswerk is vrijwel altijd docentgestuurd: de docent kiest het onderwerp en de inhoud van de taken en helpt zo de leerlingen bepaalde doelen te bereiken. Taken weerspiegelen niet alleen de kennis van docenten van het curriculum maar ook hun begrip van de vaardigheden, mogelijkheden en behoeften van hun leerlingen (Epstein & Van Voorhis, 2001: 181). Trautwein & Köller (2003: 117) menen dat de exacte rol van docenten in het huiswerkproces (ontwerpen, opgeven, nakijken, enz.) vooral afhangt van het doel van het huiswerk: wat wil de docent ermee bereiken?

Uiteraard moet huiswerk ook nut hebben, zo stelt onder andere Kohn. Volgens hem zouden docenten alleen huiswerk op moeten geven als zij kunnen verantwoorden dat de taken nuttig zijn. Hij spreekt hierover in zijn boek *The Homework Myth: Why Our Kids Get Too Much of a Bad Thing* (geciteerd in Marzano & Pickering, 2007: 75). Als je huiswerk afschaft, zal een school moeten zoeken naar een alternatief zonder dat andere schoolactiviteiten worden aangetast, wat geen gemakkelijke opgave is. Een betere aanpak zou zijn dat docenten huiswerk effectiever inzetten. Dat kan door huiswerk nauwkeurig te plannen en op te geven op een manier die de kans op succes voor de leerlingen vergroot (Marzano & Pickering, 2007: 77). Volgens Marzano & Pickering (2007: 78) levert onderzoek sterk bewijs dat, wanneer het op een geschikte manier wordt gebruikt, huiswerk een positieve invloed heeft op de prestaties van leerlingen. Om ervoor te zorgen dat huiswerk geschikt is, zouden docenten de volgende richtlijnen moeten volgen:

- geef doelbewust huiswerk op.
- ontwerp huiswerk zo dat de kansen het grootst zijn dat de leerlingen het zullen maken.
- betrek ouders op een geschikte manier.
- houd goed toezicht op de hoeveelheid opgegeven huiswerk.

Men zou niet moeten wachten tot de wetenschap bewijst dat huiswerk effectief is. Docenten zouden de algemene ideeën die uit de onderzoeken naar voren komen, moeten combineren met hun eigen professionele verstand (Marzano & Pickering, 2007: 79).

Ook Epstein & Van Voorhis (2001: 185) stellen dat docenten goed op de effectiviteit van het huiswerk moeten letten. Uit de onderzoeken die zij citeren komt naar voren dat docenten de verantwoordelijkheid hebben om doelgericht, aantrekkelijk huiswerk van hoge kwaliteit te selecteren en te ontwerpen. Op die manier kunnen leerlingen uit alle klassen (ook de minder bekwame) de tijd nemen om hun huiswerk te maken. De onderzoeken die genoemd zijn in het artikel van Epstein & Van Voorhis (2001: 191) suggereren dat wanneer docenten huiswerk ontwerpen dat tegemoet komt aan specifieke doelen, meer leerlingen hun huiswerk maken en meer profiteren van de inspanningen die ze met het maken van de opdrachten hebben verricht. Verder zullen meer gezinnen betrokken worden bij het onderwijs van de leerlingen. Volgens Cooper kost het ontwerpen van geïndividualiseerd huiswerk docenten veel extra tijd, maar zorgt het niet voor veel betere resultaten (Cooper, 1989: 90).

Behalve een hogere doelgerichtheid is er nog een aantal factoren dat huiswerk effectiever kan maken. Zo is de invloed van huiswerk op cijfers groter als de docent commentaar op de resultaten geeft. Ook wordt het grootste effect bereikt wanneer dagelijks huiswerk wordt opgegeven (Paschal, 1984: 103). Verder blijkt dat huiswerk niet effectiever is bij bepaalde vakken. Wel werkt huiswerk het best als de stof niet te moeilijk of helemaal nieuw is. Oefenen (herhalen) en voorbereiden zijn ook belangrijk (Cooper, 1989: 89).

Tot slot rest nog de vraag of huiswerk moet worden aangeboden door middel van directe instructie of dat leerlingen meer inspraak moeten hebben in het soort en de hoeveelheid huiswerk die ze maken. Volgens Trautwein & Köller (2003: 140) kan

aangenomen worden dat directe instructie ervoor zorgt dat er regelmatig huiswerk opgegeven wordt waarbij nieuw aangeleerde vaardigheden worden geoefend. Bovendien is bij directe instructie de kans groter dat het huiswerkgedrag van leerlingen in de gaten wordt gehouden. Aan de andere kant kunnen huiswerkopdrachten die meer door de leerlingen zelf worden ingevuld ervoor zorgen dat leerlingen de vrijheid hebben om huiswerkopdrachten en -processen te selecteren, organiseren en controleren.

2. HUISWERK IN DE PRAKTIJK

Om te onderzoeken in hoeverre de theorieën met betrekking tot huiswerk aansluiten bij de praktijk, hebben we via *SurveyMonkey* een enquête gehouden. Hierop hebben 450 VWO bovenbouw-docenten, verspreid over heel Nederland, gereageerd. In hoeverre deze groep representatief is voor de gemiddelde docent is niet te achterhalen. Via e-mails aan docenten van onze stagescholen en het plaatsen van een link op het forum van Digischool hebben we de docenten kunnen bereiken. De stellingen zijn gebaseerd op de theorie die we omtrent het onderwerp hebben bestudeerd. De geënquêteerden hadden de mogelijkheid aan het einde van de vragenlijst een toelichting te geven. Enkele toelichtingen hebben we verwerkt tussen de enquêteresultaten.

Voordat we de enquête afnamen verwachtten wij dat het aantal voor- en tegenstanders van huiswerk aardig in balans zou zijn. Ook dachten wij dat het merendeel van de docenten de voordelen van huiswerk wel zou inzien, met uitzondering van het verhogen van de motivatie van leerlingen. Wat betreft de doelen hadden wij verwacht dat een groot deel van de docenten huiswerk opgeeft omdat hij/zij niet aan alle stof toekomt in de les. Wij denken dat het vrij gebruikelijk is op scholen waar huiswerk wordt opgegeven. Ook bij de andere doelen verwachtten wij dat een hoog percentage het ermee eens zou zijn.

We dachten dat een klein deel van de docenten hun leerlingen inspraak zouden geven in het type en de hoeveelheid huiswerk. Daarnaast verwachtten we dat het merendeel van de docenten vindt dat leerlingen het nut van huiswerk in moeten zien, alleen slagen weinig docenten erin om dit ook werkelijk te doen tijdens de les. Een klein deel van de docenten zou het huiswerk leuker willen maken.

Verder vermoedden wij dat weinig docenten zouden vinden dat leerlingen door huiswerk te weinig tijd overhouden voor sociale activiteiten en dat bijna niemand huiswerk geschikt zou vinden als straf.

Resultaten enquête

Stelling	Mee eens (%)	Mee oneens (%)
1. Ik geef uit principe geen huiswerk op.	5,2	87,1
2. Het maken van huiswerk zorgt er voor dat leerlingen de stof beter beheersen.	85,9	5,2
3. Het maken van huiswerk stimuleert leerlingen om van elkaar te leren.	28,4	36,7
4. Ik geef huiswerk op, omdat ik in de les niet aan alle stof toekom.	43,7	41,6
5. Het maken van huiswerk bevordert de zelfstandigheid van leerlingen.	76,7	9,2
6. Huiswerk is geschikt als oefening van de leerstof.	94	2,3
7. Huiswerk is geschikt als voorbereiding op een les.	82,5	6,4
8. Huiswerk is geschikt als straf.	4,2	90,5
9. Het maken van huiswerk zorgt er voor dat leerlingen betere studievaardigheden ontwikkelen.	72,8	8,9
10. Huiswerk zorgt voor een grotere motivatie bij leerlingen.	20,4	34,4
11. Door huiswerk houden leerlingen te weinig tijd over voor sociale activiteiten.	9,4	74,5
12. Docenten moeten leerlingen meer inspraak geven in het type huiswerk dat wordt opgegeven.	28,6	42,8

13. Docenten mogen alleen huiswerk opgeven als zij kunnen aantonen dat het nut heeft.	41,2	40,8
14. Ik geef huiswerk op, omdat het door de schoolleiding wordt opgelegd.	2,3	94,9
15. Ik ben een voorstander van huiswerk.	70,1	9,6
16. Docenten moeten huiswerk leuker maken voor hun leerlingen.	27,5	43,8
17. Docenten moeten leerlingen meer inspraak geven in de hoeveelheid huiswerk die wordt opgegeven.	26,8	46,3
18. Docenten moeten leerlingen het nut van huiswerk laten inzien.	88,3	4,7

Veel docenten geven aan voorstander te zijn van huiswerk (70,1%). Er zijn maar weinig docenten (5,2%) die uit principe geen huiswerk opgeven. Echter, een klein deel geeft huiswerk op omdat dit door de schoolleiding wordt opgelegd (2,3%). Onze hypothese was echter dat het aantal voor- en tegenstanders meer gelijk verdeeld zou zijn.

De meeste docenten zijn positief over de effecten van huiswerk. Ruim 85% vindt dat huiswerk ervoor zorgt dat de leerlingen de stof beter beheersen. Ook bevordert huiswerk de zelfstandigheid van leerlingen, vindt meer dan 75%. Ruim 70% is van mening dat het maken van huiswerk de studievoordigheden van leerlingen ontwikkelt. Een ondervraagde docent zegt: "Huiswerk is aantoonbaar zinvol! Om kennis definitief op te slaan in het geheugen, is herhaling en oefening van wezenlijk belang. Huiswerk is nodig om te oefenen en om vaardigheden in te slijpen (dit kan niet alleen tijdens de les). Daarvoor is het een nuttige en noodzakelijke activiteit. Huiswerk is een 'inslijpmoment'." Minder docenten denken dat het maken van huiswerk leerlingen stimuleert om van elkaar te leren (28,4%). Ook zijn de ondervraagde docenten er niet van overtuigd dat huiswerk zorgt voor een grotere motivatie: slechts 20,4% denkt dat dit wel het geval is. Dit laatste komt overeen met onze hypothese met betrekking tot motivatie.

Wat betreft de doelen van het opgeven van huiswerk geeft ongeveer de helft van de ondervraagden aan (43,7%) huiswerk op te geven omdat hij/zij niet aan alle stof toekomt in de les, overeenkomstig onze hypothese. 94% is het ermee eens dat huiswerk geschikt is als oefening van de leerstof. Ruim 80% ziet huiswerk als een geschikt middel om de leerlingen voor te bereiden op de volgende les. De ervaring van een van de docenten is "dat het huiswerk nuttiger wordt wanneer er een noodzaak is om het te maken. Zo probeer ik huiswerk echt voorbereidend werk te laten zijn voor in de les, bijvoorbeeld het lezen van een verhaal of het bekijken van een filmpje. Zorg ervoor dat ze zonder dat huiswerk in de les niet verder kunnen, dan doen ze het namelijk op den duur allemaal."

Zoals verwacht, betrekken sommige docenten hun leerlingen bij het opgeven van huiswerk. Toch is 42,8% het er niet mee eens dat leerlingen meer inspraak moeten hebben in het type huiswerk dat opgegeven wordt. Hier volgen twee tegenstrijdige meningen van docenten: "Ik bespreek het huiswerk altijd met de leerlingen, ik geef ze niet per se inspraak, maar ze moeten zich gehoord voelen. Overleggen en afspraken maken werkt goed." En "Een aantal vragen gaan over dat het 'leuker' moet zijn en over inspraak: ik word een beetje moe van dit soort gedachten. Ik weet meer dan de leerlingen over mijn vak - waarom zou ik hen dan laten meebeslissen over wat ze wel of niet moeten leren? School is als werk, noodzakelijk en helaas niet altijd leuk. Het is mijn werk om goed les te geven, niet om de leerlingen te entertainen." 26,8% is het ermee eens dat docenten leerlingen meer inspraak moeten geven in de hoeveelheid huiswerk die opgegeven wordt. Veel docenten (ruim 88%) zijn het ermee eens dat zij hun leerlingen het nut van huiswerk moeten laten inzien. 41,2% is het er zelfs mee eens dat docenten alleen huiswerk op mogen geven als zij kunnen aantonen dat het nut heeft. Slechts 27,5% vindt dat docenten huiswerk leuker moeten maken voor hun leerlingen. Ook deze uitkomst sluit aan bij onze hypothesen.

Veel docenten achten huiswerk niet geschikt als straf (90,5%). "Huiswerk als straf is een doodzonde, want daarmee neem je de motivatie voor je vak weg." aldus een docent. Hiermee wordt onze hypothese bevestigd. Er zijn maar weinig docenten die denken dat leerlingen door huiswerk te weinig tijd overhouden voor sociale activiteiten (9,4%). Een ondervraagde docent zegt hier het volgende over: "Het argument dat huiswerk ervoor zorgt dat leerlingen geen tijd meer hebben voor hun sociale leven is onzin. Als ze goed

plannen en op het juiste leerniveau zitten, dan houden ze ook tijd over voor sociale activiteiten. Als een leerling helemaal geen tijd meer heeft voor een sociaal leven, dan wordt het tijd om te kijken of de betreffende leerling wel op het juiste niveau zit.” Deze uitkomst hadden wij wel verwacht.

Uit deze resultaten kan het volgende worden geconcludeerd: de meerderheid van de ondervraagde docenten is voorstander van huiswerk. Ze zien dan ook voornamelijk positieve effecten: het ontwikkelen van studievastigheden en zelfstandigheid en het beter beheersen van de stof. Deze aspecten zijn terug te vinden in de theorieën van onder andere Cooper, Epstein en Valentine, evenals de verschillende doelen, zoals het oefenen van de leerstof en het voorbereiden van de volgende les.

Hoewel weinig ondervraagden het eens zijn met de theorie van Kohn, geeft een grote meerderheid aan dat het belangrijk is om leerlingen het nut van huiswerk te laten inzien.

3. INTERVIEWS IN DE PRAKTIJK

Pieter Uilhoorn, conrector Hervormd Lyceum Zuid (Amsterdam)

Om nog dieper in te gaan op de praktijk hebben we de conrector van het Hervormd Lyceum Zuid (HLZ), Pieter Uilhoorn, in Amsterdam geïnterviewd over het huiswerkbeleid op zijn school. Sinds kort is hier een nieuw beleid ingevoerd met duidelijke afspraken voor docenten en leerlingen.

Zowel van docenten als van leerlingen kwamen er op het HLZ negatieve geluiden over huiswerk. Er werd besloten een enquête te houden onder de leerlingen. Naar aanleiding hiervan zijn er ook gesprekken gevoerd met leerlingen. Hieruit kwam naar voren dat ze van hun docent vaak niet de indruk krijgen dat het huiswerk er toe doet. Het huiswerk werd vaak niet gecontroleerd en leerlingen wisten dus vaak niet wat er van hen werd verwacht. De les werd vaak afgestemd op de leerlingen die hun huiswerk *niet* hadden gemaakt. Dit gaf aanleiding voor de andere leerlingen om hun huiswerk ook niet te maken.

Met dit als achtergrond is de schoolleiding met de docenten om de tafel gaan zitten. Er is besproken wat in het voortraject gedaan kan worden, zodat leerlingen thuis het huiswerk kunnen en willen maken. Wat moet je vervolgens in het na-traject doen als leerlingen terugkomen op school met het gemaakte of geleerde huiswerk? En hoe kun je in het middenstuk (daar waar de docent niet bij is en geen invloed kan uitoefenen) de voorwaarden zo maken dat de leerling toch zijn huiswerk maakt en leert? Om dit duidelijk en overzichtelijk te maken is er een aantal afspraken op papier gezet waar het opgeven van huiswerk aan moet voldoen. Er zijn zeven punten die allemaal en met regelmaat in de lessen terug zouden moeten komen:

1. expliciteer het doel van het opgegeven huiswerk.
2. vertel wat op school moet gebeuren en wat thuis.
3. maak duidelijk wat de leerlingen moeten kennen en kunnen na het maken/leren van het huiswerk.
4. laat zien waar de stof terugkomt in een toets (proefwerk, S.O. etc.)
5. vertel ook hoe de stof terugkomt in een toets.
6. geef aan hoeveel tijd het huiswerk kost.
7. maak duidelijk hoe het huiswerk gecontroleerd zal worden.

Het is de bedoeling dat de docent het huiswerk controleert, dit kan ook steekproefsgewijs. Blijkt dat een leerling het huiswerk niet (voldoende) heeft gemaakt, dan is de docent ‘verplicht’ actie te ondernemen. “Het mag niet zo zijn”, zegt Uilhoorn, “dat het niet maken van huiswerk onopgemerkt blijft.” De docent is vrij om zelf een passende maatregel te nemen. Mocht het zo zijn dat het huiswerkgedrag van de leerling niet verbetert, dan krijgt de leerling een *huiswerkkaart* mee. Op deze kaart kan de docent aangeven dat de leerling zijn huiswerk niet naar behoren heeft gemaakt. De kaart gaat dan naar de afdelingsleider en de mentor, maar ook naar de ouders van het kind. Op die manier wil de school ook samenwerken met de ouders om de kinderen aan te spreken op hun huiswerkgedrag. Het uitgangspunt van het nieuwe beleid is dat docenten bewust

nadenken over het huiswerk dat ze opgeven en dat leerlingen beseffen wat het belang van huiswerk is.

De meeste docenten op het HLZ zijn blij met het nieuwe huiswerkbeleid. Het is namelijk erg leerling-gericht. Ook houdt het nieuwe beleid in dat de mentor en afdelingsleider taken op zich kunnen nemen als blijkt dat het huiswerkgedrag van de leerling niet verbetert. Ook is er de samenwerking met de ouders. Als er dan nog steeds problemen blijven bestaan, moet de leerling een aantal lange middagen per week op school verblijven in een speciale klas om zijn huiswerk af te maken.

Het nieuwe beleid zal in het begin wat meer tijd vergen van de docenten, maar uiteindelijk zal het veel opbrengen. Er is een hoop irritatie onder docenten en leerlingen wat betreft huiswerk en dit kan weggenomen worden. De nieuwe afspraken komen op de site van het HLZ te staan en zullen zichtbaar zijn voor alle leerlingen en hun ouders. Op die manier kan de docent ook aangesproken worden op het nieuwe beleid. Volgend jaar zal er weer een enquête onder leerlingen worden afgenomen en Uilhoorn verwacht dat het onderdeel huiswerk dan een stuk beter scoort.

Aan het einde van het interview hebben we hem de achttien stellingen van onze enquête voorgelegd om te kijken hoe hij daarover denkt. Wat opvalt, is dat zijn mening in grote lijnen overeenkomt met de enquêteresultaten; vooral het gebruik van huiswerk als straf stuit op grote weerstand. Op een aantal punten wijkt hij echter af. Uit de enquête kwam naar voren dat veel docenten menen dat het maken van huiswerk ervoor zorgt dat leerlingen de stof beter beheersen. Uilhoorn is het hier niet mee eens: "Het maken van huiswerk leidt niet a priori tot een betere beheersing van de stof. Het kan wel, maar dan moeten er eerst bepaalde voorwaarden worden gecreëerd." Ook vindt hij niet dat de zelfstandigheid en de studievastigheden van leerlingen worden bevorderd door het maken van huiswerk: "De aanpak van huiswerk door leerlingen heeft niets te maken met de ontwikkeling van studievastigheden." De balans tussen huiswerk en sociale activiteiten is volgens Uilhoorn een discussie op zich waard. Vaak komen de sociale activiteiten voor het huiswerk, dit tot ongenoegen van de docent. De reactie van docenten en leerlingen op de stelling of er door huiswerk te weinig tijd overblijft voor sociale activiteiten zal dan ook sterk verschillen; docenten zijn het hier niet mee eens, leerlingen juist wel.

Net als wij hoopt Uilhoorn dat onze enquête docenten aan het denken heeft gezet over hun eigen handelen. Docenten zitten vaak vast in een bepaald patroon, dat moeilijk te doorbreken is. Hij hoopt dat de lerarenopleidingen oog hebben voor de veranderingen die gaande zijn in de samenleving en de theoretische ontwikkelingen op het gebied van onderwijs.

Ralph Young, voorzitter werkgroep Montessorionderwijs, Montessori Lyceum Herman Jordan (Zeist)

Om een contrast te scheppen met het huiswerkbeleid van het HLZ hebben wij ook een interview gehouden op een school met een ander soort huiswerkbeleid, namelijk het Montessori Lyceum Herman Jordan (MLHJ) in Zeist. Op deze school wordt wel huiswerk gegeven, alleen wordt het hier 'zelfstandig te maken werk' genoemd. Dit werk hoeft niet per se thuis gemaakt te worden, maar het kan ook op school. Ook hoeft het niet voor de volgende les klaar te zijn.

Op deze school is vijf jaar geleden de werkgroep Montessorionderwijs ingesteld. Wij hebben de voorzitter, economiedocent Ralph Young, geïnterviewd. Deze werkgroep overlegt over de invulling van het Montessorionderwijs op deze school. Young benadrukt dat huiswerk heel gewoon is in Montessorionderwijs, alleen wordt het niet wekelijks of dagelijks opgegeven maar meer zelfstandig gepland en uitgevoerd. Hierbij worden leerlingen geholpen door studiewijzers. Tijdens de studielessen (mentoruren) in de onderbouw leren de leerlingen hoe ze hun werkzaamheden kunnen plannen, thuis of op school. Gedurende de lessen is er ook tijd om huiswerk te maken. Tevens zijn er speciale 'zelfstandig werkuren', waarin leerlingen aan een gekozen vak kunnen werken.

Zoals gezegd staat de school positief tegenover huiswerk, mits het zelfstandig gepland en gemaakt wordt. Huiswerk dat voor de volgende les klaar moet zijn,

ondermijnt de zelfstandigheid en de motivatie. Huiswerk is niet verplicht: als docenten besluiten om geen huiswerk te geven zal de schoolleiding hen dat niet opleggen. Young ziet voornamelijk positieve effecten van zelfstandig te maken werk. Hij gelooft zeker dat het de beheersing van de stof kan vergroten, mits er feedback wordt gegeven. Hij vindt ook dat er op school te weinig tijd aan gezamenlijk leren wordt besteed. Als dat meer zou gebeuren zou dat er volgens hem voor kunnen zorgen dat leerlingen van elkaar leren. Huiswerk is volgens hem ook geschikt voor het bevorderen van de zelfstandigheid en het bevorderen van studievaardigheden, mits leerlingen het zelf kunnen plannen. Huiswerk dat voor de volgende les af moet zijn heeft wat dat betreft minder nut. Het is echter wel handig om af en toe deadlines te stellen, bijvoorbeeld bij een project dat binnen een paar weken af moet zijn. Ook is er een peildatum aan het einde van het jaar waarvoor alle opdrachten en dergelijke moeten zijn ingeleverd. Het is namelijk ook wel eens goed voor leerlingen om ergens naartoe te werken.

Voor deze school vindt Young huiswerk als voorbereiding op een les niet geschikt. Omdat alle leerlingen in hun eigen tempo werken is het namelijk lastig om ze allemaal op hetzelfde startniveau te krijgen voor een les. Op andere scholen is huiswerk echter zeer geschikt voor dit doel. Huiswerk opgeven omdat je er in de les niet aan toe komt vindt hij onzin. Hij geeft het alleen op omdat hij er de meerwaarde van inziet, niet omdat hij er niet aan toe komt.

Wat betreft het nut van huiswerk geeft hij aan dat het lastig aan te tonen is. “Je moet niet zomaar huiswerk opgeven, het is raadzaam te kijken welke onderdelen van een hoofdstuk nuttig zijn.” Verder vindt hij het niet nodig om leerlingen direct het nut van huiswerk te laten inzien. Op de lange termijn zullen ze dit zelf ontdekken. Bovendien moeten ze erop kunnen vertrouwen dat de docent inzicht heeft in de didactiek en dat het werk dat hij opgeeft dus meerwaarde heeft. Young vindt dat huiswerk niet leuker gemaakt hoeft te worden. Hij vindt het belangrijker dat het nuttig is en dat het leerlingen motiveert dan dat het leuk is.

Young vindt dat leerlingen niet te veel inspraak moeten hebben in het huiswerk dat een docent geeft, zowel qua type als qua hoeveelheid. Hij begrijpt dat, als leerlingen in een drukke periode zitten, ze graag met hem hierover in gesprek gaan. Uiteindelijk beslist hij toch de hoeveelheid. Inspraak in het type huiswerk hangt nauw samen met de ideeën van Maria Montessori. Zij wilde de leerlingen namelijk zelfstandigheid geven, en geïndividualiseerd huiswerk past daar prima bij. Het wordt echter slechts mondjesmaat uitgevoerd op school, omdat het erg intensief is voor docenten.

Verder vindt hij dat leerlingen inderdaad weinig tijd overhouden voor sociale activiteiten als gevolg van huiswerk. Bij sommige leerlingen komt dit echter doordat ze boven hun niveau zitten. Op een lager onderwijsniveau zouden ze dit probleem wellicht niet hebben. Tot slot vindt Young dat huiswerk niet geschikt is als straf. Je moet leerlingen namelijk duidelijk maken dat huiswerk positieve effecten heeft en dat doe je niet door het als straf te geven.

4. AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK

Uit de enquêtes en interviews hebben we een aantal aanbevelingen geselecteerd die nuttig kunnen zijn voor docenten in de praktijk. De volgende uitspraken komen uit de toelichtingen van de enquête. Een docent benadrukt het verschil tussen maak- en leerwerk: “Je zou onderscheid moeten maken tussen maakwerk en leerwerk. Het tweede is nuttiger dan het eerste. Maken gebeurt tijdens de les, leren thuis. Zo kan er minder worden overgeschreven en weten ze ook beter wat ze wel kunnen. Als het goed is, is huiswerk een verlengde van wat er in de klas gebeurt.”

De volgende docent heeft een tip over hoe je leerlingen het nut kan laten inzien van huiswerk: “Huiswerk geven is zeker nuttig, maar volgens mij moeten leerlingen zich dit ook realiseren. Als je het regelmatig terugvraagt in toetsen dan vinden ze het nuttiger om hun huiswerk te maken.” Deze docent vertelt hoe je leerlingen kan motiveren om hun huiswerk te maken: “Het controleren van huiswerk is nodig, anders maken ze het niet.

Een leuk idee kan zijn dat leerlingen extra scorepunten kunnen verdienen voor een toets als ze hun huiswerk goed maken.”

Naar aanleiding van het interview op het HLZ kunnen we de volgende suggesties geven:

- stem de les niet af op de leerlingen die hun huiswerk *niet* gemaakt hebben.
- laat de docenten bewust nadenken over het huiswerk dat ze opgeven.
- geef aan hoeveel tijd het huiswerk de leerlingen kost.

Volgens de werkgroep Montessorionderwijs is het zo dat huiswerk de beheersing van de stof kan vergroten. Een voorwaarde is hierbij wel dat de docent het nabespreekt met de leerlingen.

Op basis van onze eigen leservaringen kunnen we de volgende tips geven:

- zorg ervoor dat het gemaakte huiswerk aansluit op de volgende les.
- probeer de soorten huiswerkopdrachten af te wisselen; niet alleen maak- en leerwerk, maar ook individueel en in groepjes.
- voeg een spelelement aan het huiswerk toe, zodat de motivatie van leerlingen wordt vergroot.
- wat betreft de frequentie is het wenselijk dat er met regelmaat huiswerk wordt opgegeven, zodat de leerlingen gewend raken aan een vaste routine.
- bovenal is het van essentieel belang dat je als docent de leerlingen het nut van de huiswerkopgaven laat inzien. Benoem niet alleen de relevantie voor het vak, maar vertel ook wat leerlingen in het dagelijks leven aan het geleerde hebben, zodat de stof meer gaat leven voor de leerlingen.

5. CONCLUSIE

Uit de theorie blijkt dat huiswerk ervoor zorgt dat de betrokkenheid van de leerlingen bij het leren wordt vergroot, feiten beter worden onthouden en het verwerken van informatie wordt bevorderd (Cooper & Valentine, 2001: 146). Bovendien is de leerling voorbereid op de volgende les doordat opgedane vaardigheden uit de les, thuis verder worden geoefend (Muhlenbrook, 2000; Paulu, 1995; geciteerd in Epstein & Van Voorhis, 2001: 182). Indirect verbetert het maken van huiswerk de studievaardigheden, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de leerling, evenals doorzettingsvermogen, time management, zelfvertrouwen en gevoelens van bekwaamheid (Cooper & Valentine, 2001: 146). Daarnaast stimuleert het de positieve communicatie tussen ouder en kind en tussen ouder en docent (Epstein & Van Voorhis, 2001: 186). Ook kunnen leerlingen beter samenwerken en wordt er van elkaar geleerd (Epstein & Van Voorhis, 2001: 182).

Echter, er zijn ook nadelen verbonden aan het maken van huiswerk. Zo houden kinderen te weinig vrije tijd over voor hobby's, familie en vrienden. Doordat ouders zich verantwoordelijk voelen voor de huiswerktaken van hun kinderen, krijgen ze last van stress en ontstaat er verwarring door een andere manier van uitleggen (Cooper & Valentine, 2001: 146). Ook zorgt huiswerk voor verdeeldheid: er ontstaat een verschil tussen leerlingen die thuis geholpen worden bij hun huiswerk en leerlingen die alles alleen moeten opknappen. Daarnaast komt de ongelijkheid tussen sterke en zwakke leerlingen naar voren, wanneer niet iedereen dezelfde huiswerkopdrachten krijgt (Kohn, 2006a: 4). Te veel huiswerk kan ook een negatief effect hebben op de concentratie en de creativiteit van de leerling. De motivatie voor huiswerk kan dan gemakkelijk omslaan in pure verveling (Kohn, 2006b: 3).

Er is een belangrijke rol voor de docent weggelegd als het gaat om de inhoud van huiswerkopdrachten. De docent wordt geacht het huiswerk zo effectief mogelijk in te zetten. Hierbij is het van belang dat de docent een duidelijk doel voor ogen heeft met de oefeningen en ervoor zorgt dat de leerlingen in staat zijn de opdrachten af te krijgen, door zowel de inhoud als de hoeveelheid op de klas af te stemmen (Marzano & Pickering, 2007: 78). Huiswerk kan het beste dagelijks worden opgegeven, zodat er regelmatig met

de stof wordt geoefend, en het moet niet te moeilijk zijn (Paschal, 1984: 103). Tot slot moet de rol van de ouders helder zijn, zowel voor de leerlingen als voor de ouders zelf (Marzano & Pickering, 2007: 78).

Uit de enquêteresultaten kan het volgende worden geconcludeerd: de meerderheid van de ondervraagde docenten is voorstander van huiswerk. Ze zien voornamelijk positieve effecten: het ontwikkelen van studievoordigheden en zelfstandigheid en het beter beheersen van de stof. Deze aspecten zijn terug te vinden in de theorieën van onder andere Cooper, Epstein en Valentine. Dit geldt ook voor de verschillende doelen, zoals het oefenen van de leerstof en het voorbereiden van de volgende les. Hoewel weinig ondervraagden het eens zijn met de theorie van Kohn, geeft een grote meerderheid aan dat het belangrijk is om leerlingen het nut van huiswerk te laten inzien.

Op het HLZ zijn ze van start gegaan met een nieuw huiswerkbeleid. Er is een aantal afspraken op papier gezet die docenten in hun lessen terug moeten laten komen. Op die manier kan huiswerk zo ontworpen en opgegeven worden dat de kans groter is dat de leerlingen het maken en dat het nut heeft. De docent moet in de les onder andere de doelen van het huiswerk expliciteren, vertellen wat er precies thuis gedaan moet worden, aangeven hoeveel tijd het kost, laten zien hoe het terugkomt in een toets en hoe het gecontroleerd zal worden. Het is een leerling-gericht beleid, maar het is vooral de docent die plant, ontwerpt, opgeeft en controleert.

Het MLHJ is ook voorstander van huiswerk, maar noemt het liever 'zelfstandig te maken werk'. Anders dan op het HLZ hebben de leerlingen hier veel zelfstandigheid als het gaat om plannen van 'huiswerk'. Het is geen werk dat voor de volgende les al af moet zijn, het gaat veel meer om plannen op de langere termijn. Ook is er op school veel tijd en ruimte om schoolwerk af te maken.

Op het HLZ is een groot deel van het nieuwe beleid gericht op de controle van het huiswerk en de verbetering van het huiswerkgedrag van de leerlingen. Huiswerk opgeven is niet verplicht, maar als de docent het opgeeft moet het ook gecontroleerd worden. Is het niet in orde, dan worden er verdere stappen genomen waarbij ook de ouders en afdelingshoofd betrokken worden. Op het MLHJ is er geen strenge controle, de leerlingen plannen immers zelf en er zijn geen strakke deadlines.

Beide scholen zijn het er wel mee eens dat het belangrijk is dat de docenten bewust nadenken over het huiswerk dat zij ontwerpen en opgeven. Pieter Uilhoorn van het HLZ denkt dat het belangrijk is dat docenten leerlingen het nut laten inzien van huiswerk. Op het MLHJ denken ze er anders over. Hier zijn ze van mening dat leerlingen dit op termijn zelf zullen ontdekken.

Opvallend is dat Uilhoorn niet van mening is dat huiswerk er per se voor zorgt dat leerlingen de stof beter beheersen. Ook vindt hij niet dat het de zelfstandigheid en studievoordigheden van de leerling bevordert. Vooral op het punt van zelfstandigheid staat dit in contrast met de mening van Young. In het Montessorionderwijs is men van mening dat het zelf plannen en maken van schoolwerk wel de zelfstandigheid van de leerling ten goede komt. Ook kan het de beheersing van de stof verbeteren, er moet dan wel een vorm van feedback komen van de docent.

Wat betreft de verhouding huiswerk en sociale activiteiten zien we een mooie tegenstelling. Uilhoorn is niet van mening dat leerlingen te weinig tijd overhouden voor sociale activiteiten. Hij zegt dat voor de leerlingen eerst het sociale leven komt en dan pas het huiswerk. Op het MLHJ vinden ze wel dat huiswerk ervoor kan zorgen dat er te weinig tijd overblijft voor sociale activiteiten. Hiermee wijkt de school ook erg af van de mening van de ondervraagde docenten.

Na een conclusie van de theorie en de praktijk kunnen we een brug slaan tussen beide. Op die manier beantwoorden wij onze hoofdvraag: *In hoeverre komen bestaande theorieën over het fenomeen huiswerk overeen met de visie en het huiswerkbeleid van docenten in VWO bovenbouw?*

Uit de theorie blijkt dat er zowel voor- als tegenstanders zijn. De meningen lijken in balans, maar eigenlijk komt vooral Kohn naar voren als tegenstander. In de theorie is er ook een duidelijke rol weggelegd voor de docenten in het huiswerkproces. Docenten

moeten huiswerk effectiever inzetten en het moet aansluiten op vooraf gestelde doelen. Ook moeten zij leerlingen het nut van huiswerk in laten zien.

Uit de praktijk blijkt dat er veel voorstanders van huiswerk zijn en dat de docenten vooral de voordelen ervan zien. Wel moet het volgens hen aan bepaalde voorwaarden voldoen: het moet nut hebben en doelgericht zijn. Veel nadelen zien de docenten niet, huiswerk mag echter niet als straf dienen.

Nawoord

Uit de bestudeerde theorie komt nog een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek naar voren. Epstein & Van Voorhis (2001: 191) vinden dat er meer onderzoek nodig is naar bepaalde aspecten van huiswerk. Er moet bijvoorbeeld uitgezocht worden of het ontwerp en de inhoud van huiswerk in overeenstemming zijn met de doelen van de docent. Ook moet worden onderzocht hoe verschillende ontwerpen van huiswerk de resultaten van de leerlingen beïnvloeden. Verder moet er opnieuw onderzoek gedaan worden naar het voltooiën van huiswerk, maar dan met betere meetmodellen om de effecten over langere tijd te kunnen meten.

Cooper (geciteerd in Dudley-Marling, 2003: 3) stelt dat er nog geen onderzoek is gedaan naar het effect van de verschillende soorten feedback die docenten geven op het gemaakte huiswerk. Dudley-Marling citeert ook Harris, die vindt dat er nog veel meer onderzoek gedaan moet worden naar huiswerk, en dan vooral naar het effect van huiswerk op studiegewoonten, bedrog, de deelname van leerlingen aan maatschappelijke activiteiten en de houding van leerlingen ten opzichte van school en de leerstof.

Wij waren blij verrast door het hoge aantal respondenten op onze enquête, maar wij zijn ons ervan bewust dat het niet per se een representatief beeld hoeft te geven van alle docenten in Nederland. Het kan bijvoorbeeld zijn dat vooral de docenten die voorstander zijn van huiswerk hebben gereageerd. Het zijn in ieder geval docenten die gemotiveerd zijn om hun mening te geven over huiswerk.

Een aspect waar wij in ons onderzoek geen rekening mee gehouden hebben is het verschil tussen maak- en leerwerk. Er zit veel verschil in het type huiswerk dat je als docent op kan geven en beide typen hebben verschillende doelen en effecten. De docenten gaven in de enquête aan dat dit verschil wel degelijk belangrijk is en dat je dit niet over één kam kan scheren.

In ons onderzoek hebben we geen onderscheid gemaakt tussen verschillende vakken. Omdat we er niet vanuit gingen zoveel reacties te krijgen op de enquête, hebben we zoveel mogelijk docenten willen bereiken en geen selectie gemaakt op basis van vak. We kunnen ons wel voorstellen dat er bijvoorbeeld bij de talen op een andere manier huiswerk wordt opgegeven dan bij een vak als natuurkunde. Een onderzoek naar verschillen tussen vakken zou dus ook interessant zijn.

Er kan nog veel onderzoek gedaan worden op het gebied van huiswerk. Helaas zijn aspecten als motivatie en nut niet altijd eenvoudig te onderzoeken. Het belangrijkste is dat docenten zich bewust zijn van hun handelen wat betreft huiswerk. Kwaliteit gaat hierbij voor kwantiteit.

6. LITERATUUR

- Cooper, H. & Valentine, J.C. (2001) "Using research to answer practical questions about homework", *Educational Psychologist* 36(3): 143-153.
- Cooper, H. (1989) "Synthesis of research on homework", *Educational Leadership* 47(3): 85-91.

- Dudley-Marling, C. (2003) "How school troubles come home: the impact of homework on families of struggling learners", *Current Issues in Education* [On-line] 6(4): 1-15.
- Epstein, J. L. & Van Voorhis, F. L. (2001) "More than minutes: teachers' roles in designing homework", *Educational Psychologist* 36(3): 181-193.
- Kohn, A. (2006a) "The tougher standards fad hits home", *Rethinking Schools* 21(1): 1-11.
- Kohn, A. (2006b) "The truth about homework", *Education Week* 6: 1-5.
- Marzano, R. J. & Pickering, D. J. (2007) "The case for and against homework", *Educational Leadership* 64(6): 74-79.
- Paschal, R. (1984) "The effects of homework on learning: a quantitative synthesis", *Journal of Educational Research* 78(2): 97-104.
- Trautwein, U. & Köller, O. (2003) "The relationship between homework and achievement-still much of a mystery", *Educational Psychology Review* 15(2): 115-145.